

Då hästen var ett orent djur

Ur boken Kvinnor Präster Torpare Bönder

Utgiven 1962 av Sven Rydstrand

Hästkött — nej tack, det får allt vara för mig! Så hör man många gamla bönder säga, då han erbjuds hästbiff. Och att slakta och flå en gammal trogen häst, som man själv fött upp, är sannerligen inte någon större glädje. De är nog lätträknade, som står ut med att äta upp den snälle dragaren i form av korv eller biff. Ty det är inte bara en gammal fördom, att man i allmänhet på landsbygden säger nej till hästkött, det är även därför att man håller av sina djur.

Men i gamla tider ansågs hästen för att vara ett orent djur, och dess kött skulle man alltså av den anledningen inte få äta. Hednatidens folk använde ju hästen som offerdjur, och de blodiga offerfesterna levde länge i de kristnas minne. De första kristna levde också efter Mose lag, där det på ett ställe heter: *"Alla djur, som hava hovar och icke klövar och icke idissla, skall vara orena för dig — den som kommer dem nära, blir oren"*.

Denna uppfattning om hästen såsom ett orent djur levde länge kvar över hela vårt land och i all synnerhet i Bohuslän, där man ända till långt in på 1800-talet inte åt hästkött. Att befatta sig med hästslakt ansågs därför också vara mycket vanhedrande för bönder och vanligt folk. Bonden fick inte ens slå bort skorna från en död häst, om han ville vara fullt hederlig. Man vaktade noga på sina grannar i de gamla byarna, där folket bodde mycket nära inpå varandra.

Ännu på 1930-talet fanns det i regel ett par hästar på varje liten gård. Nu är de flesta av dem bortkörda av traktorerna och har väl blivit uppätta som falukorv.

Den som skulle slakta hästarna var i allmänhet av tattaresläkt och en mycket avskydd person. Han kallades vanligen för rackare eller puke, och han fick inte umgås med vanligt folk. Någon gång kom man väl på en bonde med att flå en häst, men då blev han för all framtid utstött ur byns gemenskap och kallades för "märeflåttare" så länge han levde. Det ordet var ett fult skällsord.

I de gamla domböckerna kan man inte sällan påträffa protokoll, som skildrar förhållanden av här nämnd art. Här nedan återges sålunda ett referat från ett häradsting, som hölls på gästgivaregården Mellby i Bro socken den 12 oktober år 1725. För läsbarhetens skull har protokollet dock översatts till nutida svenska:

"Bonden Matts Olufsson i Broberg emot dess dräng Oluf Hansson angående skällsord av "märreflottare", varvid berättar käranden, att det i sanning är så, att han kallat honom "märreflottare". Men svaranden däremot föregiver, att han ej vidare sagt, än till välborne herr amiralen Oluf Strömstiernas tvenne drängar, Jacob Olsson och Nils Hermansson, att dess husbonde tagit skinnet, som en död och uppå marken liggande häst haft uppå sig, men aldrig att dess husbonde flått skinnet av hästen. Häruppå förmenar, käranden, att välborne herr amiralens drängar, som till vittnen uti denna sak inkallats, nu väl veta huru han sagt, med begäran att de kunde bliva avhörde. Blivandes för den skull dessa drängar efterskickade, då tingsrätten sig under tiden andra saker företog."

Samma ting och samma dag:

"Bonden Matts Olufsson i Broberg kärade till bonden Tore Andersson i Brastad angående det Tore Andersson honom beskyllat, för att han tagit hästkorna undan en död häst, men svaranden nekar sådant högeligen. Varuppå käranden andrager, det dess vittne, bonden Jon Jonsson i Lännestad, måtte framkomma, påstående dock icke, att vittnet måtte bliva avhört, emedan han ej vidare åstundar än att bliva från sådan nederlig beskyllan befriad."

Häradsrättens resolution:

"Alldenstund käranden, bonden Matts Olufsson i Broberg, intet påstår sin talans fullföljande emot bonden Tore Andersson i Brastad angående den förmenta beskyllningen av hästkors frantagande av en död häst, utan allenast anhåller att han måtte bliva befriad och hädanefter förskont från sådan beskyllan och tillvitelse. Fördenskull och som tingsrätten finner oanständigt vara, att Matts Olufsson sådant av någon förebrås eller tillvitas, varder härmed vid tio daler silvermynts plikt tillgörande förelagd, att ingen må sig understa, Matts Olufsson förebrå eller tillvita något hästefläende eller hästkors avtagande af någon död häst. Skolandes den dessutom, som häremot bryter, plikta efter lag. Som vederbörande till efterrättelse länder."

Samma ting och dag:

"Vittnena, som voro efterkallade infunno sig nu, då käranden, Matts Olufsson i Broberg, anhöll det de måtte få avlägga sin vittnesmåls ed, vilket de, emedan svaranden emot deras vittnesmål ej hade något att andraga, med hand och bok gjorde, sedan rätten föreställt dem edens viktighet, då Jacob Olufsson berättade, att drängen Oluf Hansson sagt till honom, att dess husbondes pigor funnit uti Malts Olufssons linhof en hästehud, varvid satt en hästerumpa, men var han den bekommit, sade han sig intet veta, utlåtandes sig intet mera hava att vittna. — Nils Hermansson inkallades därefter, som sade sig intet det ringaste

angående denna saken hava hört av Oluf Hansson. Käranden hade ej vidare att andraga utan förbehöll sig sina rättegångskostnader."

Resolution:

"Såsom svaranden, drängen Oluf Hansson, intet av de edeligen avhörde vittnen eller av några andra skäl är övertygat att hava beskyllat sin husbonde, käranden Matts Olufsson i Broberg, något skällsord av hästefläende, utan allenast efter egen bekännelse tillstått sig hava sagt, att dess husbonde tagit en hud av en död häst, men inte att han densamma avflått, samt efter vittnes berättelse ytrat sig uti de orden, att dess husbondes pigor funnit en hästehud i dess linhof. Fördenskull kan tingsrätten sig inte för denna gången om saken utlåta, innan man utav Matts Olufsson pigor vederbörligen bliver underrättad, huruvida pigorna tillstår sig hava sett hästehuden och dess svans uti sin husbondes linhof eller sådant allenast är svarandens eget uppdiiktande. Åliggandes det käranden om denna saken vidare skall fullföljas, till nästa ting lagligen inkalla så väl sina pigor som svaranden, varefter tingsrätten sig vidare om hela saken laglikmätigt vill utlåta."

Detta mål förekommer icke mera enligt de bevarade tingsprotokollen. Man kan därför ha anledning tro, att parterna ingått förlikning med varandra och att Matts Olufsson i Broberg fick behålla sitt goda namn och rykte. Ty han var av en gammal hederlig släkt. Han var född på Broberg år 1690. Vid tiden för ovannämnda ting på Mellby var han således blott 35 år gammal. Då levde också hans gamle fader, bonden och nämndemannen Oluf Jonsson på Broberg, som troligen även satt med i häradsrätten år 1725. Han var enligt Bro kyrkoböcker född år 1646.

Så småningom frångick man även i Bohuslän den gamla fördomen att hästen var ett orent djur. Men ännu in på 1900-talet har folk, som handlat med hästar och slaktat hästar, blivit ansedda för "hästskojare" och "hästrackare" m.m. sådant. Nödåren på 1860-talet hade bl.a. det goda med sig, att folk lärde sig att äta hästkött, och under det första världskriget blev det t.o.m. ansett som en läckerhet, som föredrogs långt före räv- och kattkött, vilket då även serverades. Nöden har ju många gånger visat sig ha förmåga att bryta ned gamla fördomar.

Men länge var det svårt att få bygdens folk till att vara med, då det gällde hästslakt, och än i dag kan man nog förstå den bonde, som inte har hjärta att äta upp sin gamla trotjänare, även om hästen inte alls numera anses ha något orent över sig.